

07.11.2023

Група № 21

Урок № 7

Тема уроку: «“Contra spem spero!” Лесі Українки як світоглядна декларація сильної, вольової особистості. Символічність, романтичні образи, прийом контрасту. Призначення поета й поезії у вірші “Слово, чому ти не твердая криця...”»

Мета уроку (формування компетентності): *предметні*: уміння розкривати мотиви віршів: автобіографічні, призначення поета й поезії, мужність ліричної героїні, характеризувати композиційні й ритмомелодичні особливості, образи-символи, алегоричні образи; *ключові*: розвиток уміння логічно й послідовно обґрунтовувати своє твердження, робити висновки на підставі спостережень над текстом твору; *інформаційну*: уміння знаходити потрібну інформацію для виконання навчальних завдань; загальнокультурну: формування переконання, що за будь-яких обставин потрібно зберігати стоїцизм духу; усвідомлювати духовні цінності неоромантичного світогляду, виховання співчуття, співпереживання і велика відповідальність за майбутнє свого народу; *естетичну*: розвиток естетичного смаку; розуміння того, що любити «слово у вірші». — могутній засіб впливу на духовність, інтелект людини.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст. 212-214 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 256 с.*

2. Перегляньте відео до уроку на **YouTube:**
https://www.youtube.com/watch?v=pnp9kWunmCQ&ab_channel – вірш “Contra spem spero!”

3. Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):

Збірка відомої української поетеси і письменниці Лесі Українки «На крилах пісень» була надрукована у 1893 році у Львові. Надихнула письменницю на створення цієї книги зустріч з І. Франком під час її подорожі до Відня. Збірка складається із трьох поем і шістдесяти дев'яти поезій. Більшість творів цієї книги Леся Українка об'єднала в окремі цикли, які умовно можна розділити на дві частини: перша — об'єднані у вірші окремі поезії, а друга — ліричні поеми і окремі цикли.

Збірка «На крилах пісень» починається циклом «Сім струн», який Леся Українка присвятила своєму гарному другові — публіцисту і письменнику М. Драгоманову. Весь цикл — це воістину неповторна гама кольорів і звуків навколишнього світу. Він побудований на нотах, тому й звучить досить оригінально та різноманітно. Серед багатоголосся «Семи струн» можна побачити і ноктюрн, і рондо, і колискову, і сонет, і пісню, і навіть гімн. Саме гімн і відкриває цикл. Цю поезію поетеса присвятила своїй Батьківщині і озивається в ній до «бездольної» України, прагнучи відшукати кращої долі для рідного краю в «шляхах-теренах»:

«До тебе, Україно, наша бездольная мати,

Струна моя перша озветься.

І буде струна урочисто і тихо лунати,

І пісня від серця поллеться».

У цьому ж циклі віршем «Contra spem spero» Л. Українка проголосила своє життєве кредо:

«Я на гору круту крем'яну

Буду камінь важкий підіймають

І, несучи вагу ту страшну,

Буду пісню веселу співати.

Так! Я буду крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,

Буду жити! Геть думи сумні!»

Ще один цикл збірки — «Дитячі поезії в дитячому крузі», які відобразили дивовижне сприйняття і відтворення письменницею світу дитинства. Крім цього, до книги увійшла інтимна і пейзажна лірика — цикли «Зоряне небо», «Кримські спогади» і «Подорож до моря». Світ природи поетеса зобразила у вигляді чудової країни золотистої блакиті і сонця. У циклі «Подорож до моря» Леся

Українка описала рідну країну, її рух до кращого майбутнього та її природу. Всі ці враження були почерпнуті письменницею з її подорожей, адже вона часто їздила на лікування у різні частини України, а частіше усього — до Криму. Саме там були написані поезії «Кримські спогади», які Леся Українка присвятила своєму братові Михайлу.

Разом із граничною щирістю у творах поетеси відкривається її глибокий внутрішній світ, який дуже страждає, бо її рідна країна — «бездольная мати».

Необхідно наголосити, що збірка «На крилах пісень» максимально насичена відчуттям національного, українського. Вона нагадує великий музичний твір, який втілює в собі гармонійне поєднання поезії і музики. Саме це притаманне усій подальшій творчості Лесі Українки. Стихія музики, яку талановита письменниця поєднала з поезією, збагатила українську літературу, адже це насправді неповторна гама звуків і кольорів навколишнього світу.

Поезія „Contra spem spero!” (входить до програми ЗНО)

Поезія „Contra spem spero!”, назва якої в перекладі з латині означає „**без надії сподіваюсь**”, написана 19-річною Лесею Українкою. У цей період перед нею постав вибір: чи бути скореною важкою недугою (і не тільки фізично), чи перемогти. Леся не піддалася, вона поставила перед собою мету — і перемогла. Наперекір зловісним „осіннім хмарам” вона відчула жагучу потребу жити повноцінним життям, про що написала в листі до брата (відомого в літературі як Михайло Обачний): „любий Миша! Я воскресла! От і знов беруся здіймати „сізіфовий камінь” догори!..”

Sisyph — напівлегендарний цар міста Ефіри (Коринфа). Сізіф кинув виклик богам. Коли прийшов час помирати, він спробував утекти з пекла. За це Боги вирішили його покарати: вічно він повинен був заковувати величезний камінь угору, звідки той незмінно скочувався вниз, і все потрібно було починати спочатку. Боги вважали, що на світі немає нічого жахливішого, ніж важка й даремна робота.

Провідною думкою поезії є вболівання за долю рідного народу, заперечення пасивного співчуття стражданням народу. Героїня вірша, поставивши питання про місце особистості в суспільному житті, відкидає думку про жала й голосіння. Уже в цьому вірші зачинається мотив, який, розвиваючись, пройде через усю

творчість письменниці: людина стає сильною, коли збагне свій обов'язок, моральну відповідальність перед народом. Юна поетеса свій обов'язок вбачає в тому, щоб «сіять квітки на морозі», поливати їх гіркими (доти, доки не розтане лід гніту і зла й не зійдуть квіти добра й щастя, вона буде «на гору круту крем'яную» камінь важкий піднімати з веселою піснею на устах, буде шукати «зірку провідну, ясну владарку темних ночей і все це заради щастя вітчизни, людей.

Хмари осінні, лихо, кора льодова, тьма сприймаються як символи особистого лиха, а передусім всенародного, вселюдного, породженого ними умовами.

Вірш побудований на антитезах, причому художні протиставлення звучать як крилаті, афористичні вислови.

У першій строфі цього вірша накреслена тема — поетеса жене геть жалі, які ввірвалися в молоде життя:

Гетьте, думи, ви хмари осінні!

То ж тепера весна золота!

Чи то так у жалю, в голосінні

Проминуть молодії літа?

Наступні сім строф утверджують волю до боротьби. Прийом поетичної градації (наростання настрою) дає можливість у кожній строфі вдатися до нового підтвердження непохитності прийнятого рішення: «хочу крізь сльози сміятись», «на вбогім сумнім перелозі буду сіять барвисті квітки», «я на гору круту крем'яную буду камінь важкий підіймать», «я не дам своєму серденьку спати». Остання строфа узагальнює настрій, увиразнює послідовно розвивалися протягом усього твору:

Так! я буду крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,

Буду жити! Геть думи сумні!

Оптимізм ліричної героїні підкреслюється за допомогою епітетів. Щоб надати їм більшої значущості, авторка ставить їх у постпозицію відповідно до означуваного слова: «хмари осінні», «весна золота», «думи сумнії гіркі», «кора

льодовая, міцна» та ін. Упевненості в діях ліричного дає внутрістрофічна анафора «буду сіять».

Вірш має трискладовий розмір з наголосом на третьому складі - анапестом, має перехресне римування й чоловічу риму.

Прочитайте поезію „Слово, чому ти не твердая криця?” (ст.216)

Жанр	Громадянська лірика
Тема	Звернення до слова, як до могутньої зброї в руках людини
Ідея	Уславлення міцної зброї, тобто слова, яке в умілих руках перетворюється на меч. Ліричний герой звертається до слова, як до єдиного, що може її захистити, чим вона може добитися справедливості
Римування	Парне
Віршовий розмір	Чотирьохстопний дактиль
Епітети	Твердая (криця); гострий, безжалісний (меч); вражі (голови); щира, гартована (мова); (зброя) іскриста; невідомих (братів); месники (дужі); хворі (руки)
Метафори	Зброя „іскриста”, „єдина зброя”, „меч на катів”, „щира, гартована мова”

У першій строфі поезії письменниця звертається до слова, яке повинне підіймати народ на боротьбу, а отже, „здіймати вражі голови з плеч”. А наступна строфа — це по суті аналіз „своєї письменницької громадянської позиції”, поетеса ніколи не видобувала фальшивих нот зі своєї ліри для боротьби з ворогом, гартувала слово кров'ю власного серця. Це добре передано за допомогою алітерації — звукових повторів. Третя строфа — переконання в доцільності своєї письменницької праці, адже її слова приносять людям утіху. У наступній строфі — думка, що її „слово” може стати „кращим мечем на катів”. Дві останні строфи сповнені радісним переконанням: гартоване кров'ю серце, щире, вистраждане всім життям, художнє слово стає міцною зброєю лише тоді, коли його візьмуть дужі месники, задля яких вона й гартує цю свою зброю.

4. Проаналізуйте поезію «Без надії сподіваюся» у робочому зошиті.

1. Визначте провідну думку поезії.
2. Як поетеса розуміє своє місце в суспільстві?
3. Як використовується контраст у поезії. Наведіть приклад.
4. Які романтичні образи створено авторкою?
5. Доведіть символічність твору.
6. Дайте характеристику ліричної героїні вірша.
7. Які художні засоби використано в поезії і з якою метою?
8. Чи збігається життєва позиція ліричної героїні вірша зі ставленням самої авторки до життя?

5. Виконання тестів

1. Сильовою домінантою творчості Лесі Українки є:

- А реалізм;
- Б імпресіонізм;
- В неоромантизм;
- Г сентименталізм.

2. Справжнє прізвище Лесі Українки.

- А Олександра Білозерська;
- Б Марія Вілінська;
- В Лариса Косач;
- Г Олена Пчілка.

3. Назва вірша «*Contra spem spero!*». перекладається з латини як:

- А мріє, не зрадь;
- Б без надії сподіваюсь;
- В надія помирає остання;
- Г пам'ятай, що живеш.

4. Вірш «*Contra spem spero!*». побудований на...

- А порівняннях;
- Б риторичних запитаннях;
- В оксиморонах;
- Г антитезах.

5. «Чи не самотнім чоловіком на сучасну соборну Україну». Лесю Українку назвав...

- А Іван Карпенко-Карий;
- Б Іван Франко;
- В Михайло Коцюбинський;
- Г Василь Стефаник.

6. Перша збірка Лесі Українки «На крилах пісень». побачила світ завдяки активному сприянню...

- А Івана Франка;
- Б Панаса Мирного;
- В Олени Пчілки;
- Г Ольги Кобилянської.

7. Прочитайте наведений уривок із вірша «Contra spem spero!». Лесі Українки:

*В довгу, темную нічку невидну
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.*

В уривку використано

- А персоніфікацію;
- Б метонімію;
- В гіперболу;
- Г епітети.

8. Провідним мотивом вірша «Contra spem spero!». Лесі Українки є...

- А заперечення права молоді людини на справжнє щастя;
- Б любов до рідного краю, його історії;
- В заперечення тужливих настроїв, протиприродних молодості;
- Г місце митця в суспільному житті.

Вивчити напам'ять вірш Лесі Українки «Contra spem spero! («Без надії сподіваюся...»)

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net .

У темі листа вкажіть ваше прізвище, предмет, номер групи та № уроку.

07.11.2023

Група № 21

Урок № 8

Тема уроку: «Відданість своїм мріям, наполегливе прагнення до мети у вірші Лесі Українки “Мріє, не зрадь”. Зображення повені людських почуттів у вірші “Стояла я і слухала весну...”»

Мета уроку: (формування компетентності): *предметні:* дослідницько-аналітична робота з текстом, розкриття ідейного змісту творів, аналіз композиції та художніх засобів, образів-символів; розвиток культури зв'язного усного мовлення, мислення; *ключові:* комунікативну: навички аналізу поетичних творів; соціальну: навички спілкування в колективі та толерантне ставлення до думок інших; інформаційну: вміння визначати роль художніх засобів у поезії, зображення людських почуттів у всіх їх проявах; загальнокультурну: визначати цінність художнього твору для літературної спадщини та сучасності; громадянську: виховання любові до „слова у вірші” як могутнього засобу впливу на духовність, на естетичні почуття, на інтелект людини.

Матеріали до уроку:

1. Опрацюйте ст. 214-218 у базовому підручнику: *Українська література (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 256 с.*

2. Експрес-опитування

- Назва першого Лесиного вірша.
- Рік виходу першої збірки поетеси.
- У 1899 році вийшла збірка...
- Тематика циклу віршів „Подорож до моря”.
- Свобода як „вічний дух розкутого ума” є тематикою циклу віршів...
- Крім віршів, Леся Українка писала...

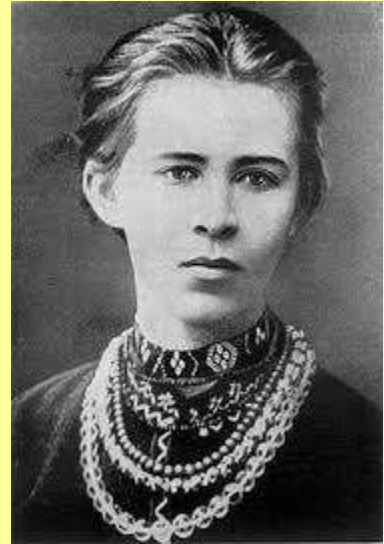
3. Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка)

«Мріє, не зрадь!...» (1905)

Літературний рід	Лірика
Вид лірики	Філософська
Літературний напрям	Модернізм
Збірка поезій	Вірш розміщений у 12-томнику, у частині «Поza збірками».
Історія написання	Вірш написаний у Грузії, у серпні 1905 року під час революції в Російській імперії. Тоді відбулися потужні протести, повстання і страйки. Українці рішуче обстоювали свої права. Передчуття близьких змін надихнуло на публічні виступи багатьох митців, серед яких була й Леся Українка.
Жанр	Ліричний монолог
Тема	Туга героїні за ідеалом, безрадісні дні й безсонні ночі, поява надії та про серце, сповнене мрії, про самозречення й готовність до смерті в боротьбі.
Ідея	Подолання сумнівів та усвідомлення власного покликання на боротьбу за мрію: «...хочу дихать вогнем, хочу жити твоєю весною, а як прийдеться згинуть за тебе — дарма!»
Головна думка	Тільки — життя за життя! Мріє, станься живою! Слово, коли ти живе, статися тілом пора. Хто моря переплив і спалив кораблі за собою, той не вмере, не здобувши нового добра.
Основний конфлікт	Внутрішній (...я душею повстала сама проти себе, і тепер вже немає мені вороття).
Символічні образи	Ліричний образ мрії (персоніфікований) асоціюється з символічними образами світла

Леся Українка
(Л. П. Косач-Квітка)
25.02.1871 – 19.07.1913

	безсонних ночей та орла (символи мужності, стійкості, незламності, волі, оптимізму).	
Образ ліричної героїні	Лірична героїня твору переживає емоційний злет, що змушує на відверті зізнання. Її служіння прийдешньому ідеалу сягає крайньої межі: Я вже давно інших мрій відреклася для тебе. Се ж я зрікаюсь не мрій, я вже зрікаюсь життя.	
Характер римування	Перехресне	
Особливості рими	Поєднання жіночої і чоловічої рими	

Вірш Лесі Українки «Стояла я і слухала весну»

Перегляд відеоролика „Стояла я і слухала весну”

<https://www.youtube.com/watch?v=L8U7cbm970g>

Вірш Лесі Українки «Стояла я і слухала весну» сповнений свіжості й тепла прекрасної пори року. Всього у двох строфах Леся Українка вмістила багату палітру відчуттів, які бентежать душу навесні.

*Стояла я і слухала весну,
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну*

*То знов таємно-тихо шепотіла.
Вона мені співала про любов,
Про молодощі, радощі, надії,
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії.*

Ці рядки свідчать про те, що лірична героїня вміє не просто слухати весну, а ніби спілкується з

нею як із персоніфікованим образом.

Жанр: пейзажна лірика

Ідея: віра в перемогу світла над темрявою, життя – над смертю.

Тема: любов до навколишнього світу.

Віршовий розмір: п'ятистопний ямб

Римування: суміжне

Рима: чоловіча

Художні засоби: уособлення, метафора, синтаксичні засоби, інверсія.

Дієслівний ряд *стояла, слухала, говорила, співала, шепотіла* передає мінливість світлих почуттів героїні.

Особливо Леся Українка любила весну як пору відродження, оновлення, надії. Тому лірична героїня її поезії *стояла і “слухала весну”*, яка їй *“багато говорила”, співала пісні* про любов, молодість, радощі й мрії.

Прекрасна пейзажно-інтимна поезія покладена на музику. Ця поезія сповнена виразними інтонаціями через недосяжність щастя, втому від життєвих змагань. Вміння ліричної героїні “слухати весну” дало їй змогу почути дзвінку й голосну пісню, закличну мову і таємний шепіт.

Голоси весни оспівують любов, юну красу, радощі – все те, про що колись мріялось.

4. Вивчити напам'ять вірш «Без надії сподіваюся...» Лесі Українки!!!

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

ledishade@ukr.net

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.

